

การเปลี่ยนแปลงนโยบายราคาน้ำมัน

ขั้นตอนในการใช้นโยบายลดตัวราคาน้ำมันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง¹ (แผนภูมิที่ 3.1)

ขั้นตอนการปฏิบัติ¹ เป็นรายละเอียดสำหรับการยกเลิกการควบคุมราคาผลิตภัณฑ์น้ำมัน ดังนี้ เบนซิน, ก๊าซ, ดีเซล, เตา, ก๊าซปิโตรเลียมเหลวที่ใช้ในยานพาหนะ, ยางมะตอย สถานีบริการในที่นี้ หมายถึง สถานีบริการน้ำมันที่มีหัวจ่าย และไม่รวมปั๊มหลอดแก้ว การดำเนินการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันขอแยกได้เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (ระยะเวลาประมาณ 3 สัปดาห์)

1.1 การประกาศราคาน้ำมันโดยผู้ค้าน้ำมัน

- (1) กรมการค้าภายในประกาศให้สถานีบริการ (ไม่รวมปั๊มหลอดแก้ว) ต้องปิดป้ายแสดงราคาขายปลีกน้ำมันภายในวันที่ 27 พฤษภาคม 2534
- (2) โรงกลั่นบางจาก ประกาศราคาขายส่งหน้าโรงกลั่นน้ำมัน เชื้อเพลิงทุกชนิด และขอความร่วมมือจากสื่อมวลชน และโครงข่ายประชาสัมพันธ์ของรัฐในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ โดยประกาศราคา 2 ประเภท คือ
 - ราคาขายส่งน้ำมัน (คือราคาที่กำหนดให้แก่ผู้ค้ามาตรา 6 ทุกรายที่รับน้ำมัน ทางเรือหรือท่อน้ำมันครั้งละมากกว่า 1 ล้านลิตร โดยมีเครดิตการชำระเงิน 19 วัน)
 - ราคาขายส่งลูกค้าย่อย (คือราคาจำหน่ายแก่ลูกค้าย่อยทั่วไปที่รับน้ำมันทางรถยนต์ ชำระเงินเป็นเงินสด)
- (3) ให้ ปตท. พิจารณาประกาศราคาขายปลีก ณ สถานีบริการของตนใน กทม. และเขตเมืองใหญ่ ที่สำคัญให้ประชาชนทราบทุกระยะ เพื่อให้ผู้บริโภคเริ่มเคยชินกับการประกาศราคาโดยผู้ค้าน้ำมัน และเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถใช้เป็นราคามาตรฐาน

¹ คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน, ขั้นตอนในการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันเชื้อเพลิง, เอกสารเผยแพร่ 2534.

1.2 การแก้ไขคำสั่ง/กฎเกณฑ์ของรัฐ

แก้ไขคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 3/2529 เรื่องกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไข และ ป้องกัน ภาวะการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง และคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 1/2533 เรื่องกำหนด มาตรการเพื่อแก้ไข และป้องกันภาวะการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อ

- (1) ยกเลิกการตรวจสอบต็อกน้ำมัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีก
- (2) กำหนดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น
- (3) กำหนดให้คำนวณอัตราเงินกองทุนจากราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น
- (4) เปลี่ยนแปลงสูตรการปรับราคาขายปลีกและราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น ให้มี ความคล่องตัวมากขึ้น

1.3 กำหนดค่าการตลาดที่เหมาะสมและวิธีการพิจารณาราคาขายปลีกที่เหมาะสม

- (1) กำหนดระดับค่าการตลาดที่เหมาะสม เมื่อมีการยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีก ค่าการตลาดในการค้าน้ำมันในแต่ละท้องที่จะแตกต่างกันได้ ตาม สภาพของต้นทุนและการแข่งขัน การเพิ่มค่าการตลาดโดยผู้ค้าน้ำมันในบาง ท้องที่ในระดับหนึ่งเป็นที่ยอมรับได้ แต่การเพิ่มค่าการตลาดในระดับสูงเกินไป ถือว่า เป็นการ "ขายในราคาที่เหมาะสม" เพื่อให้สามารถติดตามและ ประเมินผลของการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันได้ สำนักงานคณะกรรมการ นโยบายพลังงานแห่งชาติ(สนพ.) และกรมการค้าภายใน จะกำหนดระดับ "ค่าการตลาดที่เหมาะสม" ในแต่ละท้องที่ทั่วประเทศ เพื่อให้จังหวัดใช้เป็น เกณฑ์ในการติดตามราคาขายปลีกจริง เมื่อมีการยกเลิกการควบคุมราคา น้ำมัน
- (2) วิธีการพิจารณาราคาขายปลีกที่เหมาะสมในแต่ละจังหวัด สนพ.กับกรมการค้าภายใน จะชี้แจงให้จังหวัดทราบเกี่ยวกับ นโยบายและวิธีปฏิบัติในการ ยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมัน รวมทั้งวิธีการติดตามราคาและการพิจารณา ว่ามีการขายในราคาที่เหมาะสมหรือไม่

1.4 การเตรียมการในการแทรกแซงตลาดน้ำมันในบริเวณ ที่อาจมีการ "ขายในราคา ที่เกินสมควร"

ให้ ปตท. ในฐานะบริษัทน้ำมันของรัฐบาล พิจารณาว่าท้องที่ใดมีปัญหาทางด้าน การแข่งขันเพียงพอหรือไม่ และแจ้งให้คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมันทราบ รวมทั้ง เตรียมการแทรกแซงในตลาดน้ำมันในบริเวณที่อาจมีการขายในราคาที่เหมาะสม เมื่อมีการยก

เลิกการควบคุมราคาขายปลีก เช่น การเตรียมจัดตั้งจุดจำหน่ายน้ำมันเคลื่อนที่/ปั๊มหลอดแก้วเข้าไปจำหน่ายน้ำมันในบริเวณที่คาดว่าจะมีปัญหา

1.5 ให้ผู้ค้าน้ำมันรายงานราคาและทำความเข้าใจกับสถานีบริการ

- (1) สนช. แจ้งวิธีปฏิบัติเมื่อมีการลดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น และแจ้งให้ผู้ค้ามาตรา 6 และผู้ค้ามาตรา 6 ทวิ^{*} ที่มีสถานีบริการภายใต้เครื่องหมายการค้าของตนหลายแห่งทราบพร้อมกับแบบฟอร์มดังนี้
- (ก) แบบฟอร์มรายงาน "แผนการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง" ตามสถานีบริการ 7 วันล่วงหน้า
- (ข) แบบฟอร์มให้สถานีบริการ "รายงานราคาจำหน่ายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง" ตามสถานีบริการ

โดยรายชื่อผู้ค้าที่จะต้องรายงานมี ดังนี้

- การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
- บริษัท เชลล์แห่งประเทศไทย จำกัด
- บริษัท เอสโซ่แอสตันดาร์ดประเทศไทย จำกัด
- บริษัท น้ำมันกาลเท็กซ์ (ไทย) จำกัด
- บริษัท สยามสหบริการ จำกัด
- บริษัท โมบิลออยล์ไทยแลนด์ จำกัด
- บริษัท ยูนิคแก๊ส แอนด์ ปิโตรเคมีส์ จำกัด
- บริษัท เวิลด์แก๊ส จำกัด
- บริษัท อุตสาหกรรมแก๊สสยาม จำกัด
- บริษัท บีพีแห่งประเทศไทย จำกัด
- บริษัท คูเวตออยล์(ประเทศไทย) จำกัด

- (2) ให้ผู้ค้าน้ำมันมาตรา 6 และมาตรา 6 ทวิ ดังรายชื่อในข้อ (1) แจ้งสถานีบริการของตน หรือสถานีบริการที่เป็นตัวแทนค้าต่าง ให้ทราบถึงวิธีปฏิบัติและ

* ผู้ค้ามาตรา 6 คือ ผู้ค้าน้ำมันรายใหญ่ที่มีปริมาณการค้าน้ำมัน แต่ละชนิดหรือรวมทุกชนิด ตั้งแต่ 100,000 ตันขึ้นไป

ผู้ค้ามาตรา 6 ทวิ คือ ผู้ค้าน้ำมันที่มีปริมาณการค้าน้ำมัน ต่ำกว่า 100,000 ตัน ซึ่งได้แก่ สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง ที่มีมาตรวัดน้ำมันตามกฎหมาย ว่าด้วยมาตรา ซึ่ง วัด ตวง ติดตั้งใช้ประจำ (บาท/ลิตร) โดยจำหน่ายให้แก่ประชาชน

วิธีการรายงานราคาขายปลีก รวมทั้งทำความเข้าใจกับลูกค้า และสถานีบริการของตน เกี่ยวกับระบบ "ราคาน้ำมันลอยตัว" โดยเฉพาะขอให้กำชับว่า จะต้องไม่มีการขายในราคาที่เป็นสมควร เมื่อมีการยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีก

- (3) กรมการค้าภายใน ออกประกาศให้สถานีบริการทราบว่า ภายหลังจากลดราคาขายส่งจะต้องมีการรายงานราคาขายปลีก ตามฟอร์มที่กำหนด โดย
- ก) ขอให้กรมประชาสัมพันธ์ช่วยดำเนินการประชาสัมพันธ์
 - ข) แจ้งให้พาณิชย์จังหวัดทราบเพื่อแจ้งให้สถานีบริการทราบต่อไปด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีก (ระยะเวลาประมาณ 2 สัปดาห์)

2.1 การลดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น

- (1) คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน ประกาศลดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่นแก่ ผู้ค้ามาตรา 6 สำหรับ น้ำมันเบนซิน ก๊าด ดีเซล เต่า ก๊าซปิโตรเลียมเหลว และยางมะตอย และ สนช.แจ้งให้ผู้ค้ามาตรา 6 ทราบทุกราย
- (2) คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน และโรงกลั่นบางจาก แจ้งการลดราคาขายส่งให้กรมประชาสัมพันธ์ เพื่อทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ราคา ดังนี้
 - ราคาขายส่งผู้ค้ามาตรา 6
 - ราคาขายส่งผู้ค้ารายย่อยที่โรงกลั่นบางจาก

2.2 การรายงานราคาขายปลีกโดยผู้ค้าน้ำมันและสถานีบริการ

- (1) สนช. แจ้งให้ผู้ค้ามาตรา 6 และมาตรา 6 ทวิ ดำเนินการจัดทำแผนการลดราคาขายปลีกตามสถานีบริการของตนทั่วประเทศ ตามแบบฟอร์มที่ได้จัดส่งไปให้แล้ว สำหรับในช่วง ดังนี้
 - ก) วันที่ 4-10 ให้แจ้งให้กรมการค้าภายในทราบ ภายในวันที่ 3 เวลา 16.30 น.
 - ข) วันที่ 11-17 ให้แจ้งให้กรมการค้าภายในทราบ ภายในวันที่ 10 เวลา 16.30 น. การแจ้งอาจดำเนินการโดย Fax ได้และให้ส่งหนังสือตามมาในภายหลัง
- (2) กรมการค้าภายในออกประกาศให้ สถานีบริการทุกแห่งทั่วประเทศ ต้องรายงาน

งานราคาขายปลีก ณ สถานที่บริการของวันที่ 3, 7, 10, 15 หลังการลดราคาหน้าโรงกลั่น และทุก 15 วันหลังจากนั้น ตามแบบฟอร์มที่ประกาศไปแล้ว และจัดส่งให้กรมการค้าภายใน หรือพาณิชย์จังหวัด ดังนี้

- ก) ภายใน 16.30 น. ของวันถัดไป ถ้าสถานที่บริการอยู่ใน เขตกรุงเทพฯ ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ โดยแจ้งให้กรมการค้าภายใน
- ข) ภายใน 16.30 น. ของวันถัดไป ในกรณีที่สถานที่บริการอยู่ใน อำเภอเมือง ของจังหวัดอื่นๆ โดยให้แจ้งต่อพาณิชย์จังหวัด
- ค) ภายใน 16.30 น. ของ 2 วันถัดไป ในกรณีอื่นๆ โดยให้แจ้งต่อพาณิชย์จังหวัด

2.3 การลดราคาขายปลีกโดยผู้ค้าน้ำมันและการยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีก

- (1) คาดว่า ปตท. จะประกาศลดราคาขายปลีกตามสถานที่บริการของตน หลังการลดราคาขายส่ง 1-2 วัน ขอความร่วมมือให้สื่อมวลชนและกรมประชาสัมพันธ์ ดำเนินการประกาศให้ประชาชนทราบ โดยอาจถือว่าราคาของ ปตท. เป็น "ราคามาตรฐาน" ในกรณีที่ผู้ค้ารายอื่นประกาศราคาขายปลีกให้กรมประชาสัมพันธ์ช่วยประชาสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน
- (2) คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน ประกาศยกเลิกการกำหนดราคาขายปลีกน้ำมัน และแจ้งให้กรมการค้าภายใน ประกาศยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีกน้ำมันในเขตกรุงเทพฯ เพราะมีราคาขายปลีกของ ปตท. เป็นราคามาตรฐานแล้ว
- (3) กรมการค้าภายในแจ้งให้คณะกรรมการส่วนจังหวัดฯ ประกาศยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีกในจังหวัดที่มีราคา ปตท. เป็นมาตรฐานแล้ว หรือห้องที่ที่ สทช. และกรมการค้าภายในเห็นว่าควรยกเลิกได้

2.4 การรายงาน การตรวจสอบ และติดตาม (ในช่วงประมาณ 7 วันแรก หลังการลดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น)

- (1) เมื่อมีการลดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น กรมการค้าภายในจะแจ้งให้จังหวัดทราบถึง ราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น และค่าการตลาดที่เหมาะสม เพื่อให้จังหวัดใช้ในการคำนวณราคาขายปลีกที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นเกณฑ์กลางในการพิจารณาว่า ราคาขายปลีกตามสถานที่บริการอยู่ในระดับที่เกินสมควรหรือไม่ ดังนี้

ราคาขายปลีกที่เหมาะสม = ราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น + ค่าการตลาดที่เหมาะสม
+ ค่าขนส่งน้ำมันจากคลังถึงสถานีบริการ

<u>องค์ประกอบ</u>	<u>การกำหนด</u>
ราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น	กำหนดโดย คณะกรรมการกำกับการปรับ ราคาน้ำมัน และกรรมการค้าภายในจะแจ้ง ให้ทราบเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
ค่าการตลาดที่เหมาะสม	กำหนดโดย คณะกรรมการกำกับการปรับ ราคาน้ำมัน และกรรมการค้าภายในจะแจ้ง ให้ทราบเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
ค่าขนส่งน้ำมันจากคลังถึงสถานีบริการ	1) กำหนดโดย คณะกรรมการส่วนจังหวัด กำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด ซึ่งเป็นค่าขนส่งที่จังหวัดใช้จริง ยกเว้น บางท้องที่ที่มีปัญหา 2) อัตราค่าขนส่งน้ำมันเปลี่ยนแปลง ตาม ราคาน้ำมันดีเซล การเปลี่ยนแปลงราคา น้ำมันดีเซล 0.50 บาท/ลิตร จะมีผล กระทบ ทำให้ค่าขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิง เปลี่ยนแปลง ไปในทางเดียวกัน 1-2 สตางค์

- (2) หลังการลดราคาขายส่งหน้าโรงกลั่นประมาณ 2 วัน ขอให้จังหวัดเริ่มออก
ตรวจ และติดตามราคาขายปลีกตามสถานีบริการ เพื่อ
- ก) ตรวจสอบว่ามีการลดราคาขายปลีกแล้วหรือยัง
 - ข) ดูแลว่าไม่มีการเพิ่มราคาขายปลีกในท้องที่ที่มีการยกเลิกการควบคุมราคา
- (3) เมื่อสถานีบริการน้ำมันทั่วประเทศรายงานราคาขายปลีกน้ำมันของวันที่ 3, 7,
10, 15 ให้แก่กรรมการค้าภายใน และพาณิชย์จังหวัด ภายในระยะเวลาที่
กำหนดในข้อ 2.2(2) ขอให้พาณิชย์จังหวัดรายงาน ข้อมูลราคาขายปลีกของ
สถานีบริการให้แก่ กรรมการค้าภายในโดยเร็วที่สุด และอย่างช้าภายใน 1
วัน หลังจากวันที่ได้รับราคาจากสถานีบริการ รวมทั้งรายงานปัญหาอื่นๆ ที่
เกิดขึ้นตามแบบฟอร์มที่กำหนด



- (4) กรมการค้าภายใน และ สนช. ร่วมกันประเมินข้อมูลจากผู้ค้ามาตรา 6 และพาณิชย์จังหวัด เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของ การยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีกในจังหวัดอื่น ๆ
- (5) หากจังหวัดใดเห็นควรให้ ยกเลิกการควบคุมราคาให้ กรมการค้าภายในแจ้งให้คณะกรรมการส่วนจังหวัดฯ ยกเลิกการควบคุมราคา

2.5 การพิจารณาว่ามีการขายในราคาเกินสมควรหรือไม่ : ดำเนินการประมาณ 8-9 วัน หลังการลดราคาขายส่ง

- (1) จากข้อมูลที่จังหวัดได้รับรายงานจากสถานีบริการ ให้กรมการค้าฯ ขอให้จังหวัดออกตรวจและติดตามราคาขายปลีกตามสถานีบริการว่า ราคาลดลงตามที่สถานีบริการรายงานหรือไม่ และมีปัญหาในทางปฏิบัติอื่นๆ หรือไม่
- (2) จากผลการตรวจสอบในข้อ(1) ให้จังหวัดพิจารณาและรายงานผลการพิจารณาราคาขายปลีกที่เหมาะสมต่อกรมการค้าภายใน ใน 2 กรณี ดังนี้
 - (ก) หากปรากฏว่าราคาขายปลีกจริงสูงกว่าเกณฑ์กลาง ที่กรมการค้าภายในจัดส่งให้ และจังหวัดพิจารณาเห็นว่า ราคาขายปลีกจริงในจังหวัดสูงเกินสมควร ให้จังหวัดรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ สาเหตุที่สถานีบริการต้องตั้งราคาสูงเกินสมควรเพื่อประกอบการพิจารณา
 - (ข) กรณีจังหวัดพิจารณาเห็นว่า ราคาขายปลีกจริงในจังหวัดอยู่ในระดับที่เหมาะสม แต่ราคาตั้งกล่าวสูงเกินราคาที่คำนวณโดยใช้เกณฑ์กลาง 10 สตางค์/ลิตรให้จังหวัดรายงานเหตุผลที่จังหวัดพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม
- (3) สนช. ร่วมกับกรมการค้าภายใน พิจารณารายงานจากจังหวัดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่า ควรดำเนินการอย่างไรหรือไม่ หากเห็นว่าควรมีการดำเนินการ สนช. ร่วมกับ กรมการค้าภายในจะหารือกับ ปตท. หรือผู้ค้าน้ำมันอื่นในการแก้ไขปัญหาโดยอาจให้ ปตท. เข้าแทรกแซง หรือใช้อำนาจของคณะกรรมการส่วนจังหวัด กำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาดก็ได้
- (4) สนช. กับกรมการค้าภายในร่วมกันพิจารณาว่า ควรมีการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันในท้องที่ที่เหลือหรือไม่ ถ้าเห็นควรให้กรมการค้าภายในจะแจ้งให้จังหวัด ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามผลการดำเนินการ และการปล่อยให้ราคาขายปลีกเปลี่ยนแปลงไปตามราคาตลาดโลกมากขึ้น

- (1) กรมการค้าภายในจะดำเนินการรวบรวม ราคาขายปลีกตามสถานีบริการน้ำมันทั่วประเทศ และแจ้งให้คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน ทราบ โดยเร็วหลังการลดราคาขายส่งในครั้งแรก
- (2) กรมการค้าภายในรวบรวมราคาขายปลีกที่พาณิชย์จังหวัดจะรายงานเข้ามาทุก 15 วัน ให้คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมันโดยเร็ว
- (3) หากราคาน้ำมันในตลาดโลกไม่เปลี่ยนแปลงมาก ยังมีช่องทางที่จะลดราคาขายปลีก/ราคาขายส่งได้อีกมาก คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน จะดำเนินการลดราคาขายส่งให้ต่ำลงอีก โดยในการเปลี่ยนแปลงราคาขายส่งในแต่ละครั้งให้มีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 (ในส่วนของที่เกี่ยวข้อง) และหากดำเนินการไปแล้วพบว่า ขั้นตอนใดไม่มีความจำเป็นก็จะดำเนินการยกเลิก
- (4) ปรับราคาขายส่งเพื่อลดบทบาทของกองทุนให้เหลือน้อยที่สุด ให้คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมันค่อยๆ ดำเนินการลดบทบาทของกองทุนน้ำมันในการตรึงราคาขายส่ง ซึ่งจะทำให้ราคาขายส่งเปลี่ยนแปลงบ่อยขึ้น โดยแต่ละผลิตภัณฑ์ไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงราคาพร้อมกัน เช่นตามที่เป็นสูตรในระบบควบคุมราคา โดยการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปตามสภาพราคาในตลาดโลกมากขึ้น ผลิตภัณฑ์น้ำมันที่ผู้ใช้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงราคาบ่อยครั้ง รัฐบาลจะเร่งดำเนินการไปก่อน โดยไม่ต้องรอคอยผลิตภัณฑ์น้ำมันที่ผู้ใช้ยังไม่เคยชิน ต่อการเปลี่ยนแปลงราคา

ขั้นตอนที่ 4 การเริ่มนำระบบ "ลอยตัวเต็มที่" มาใช้

ผลิตภัณฑ์น้ำมันบางชนิด อาจมีความพร้อมกว่าผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นในการนำระบบ "ลอยตัวเต็มที่" มาใช้ เช่น น้ำมันเตา จึงควรเร่งดำเนินการไปก่อนโดยไม่ต้องรอผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ ดังนี้

- (1) ค่อยๆ ลดบทบาทของเงินกองทุนที่เก็บจากน้ำมันเตาลง โดยในที่สุดให้ลดเหลือศูนย์ หรือเป็นอัตราคงที่ โดยรัฐบาลจะใช้กองทุนเข้ามาแทรกแซงราคาน้ำมันเตา เฉพาะในช่วงที่มีวิกฤติการณ์น้ำมันเท่านั้น
- (2) พิจารณากำหนด ค่า Surcharge ที่จะเรียกเก็บจากผลิตภัณฑ์ที่นำเข้า ซึ่งจะสะท้อนถึงความเสียหายเปรียบของโรงกลั่นในประเทศ เมื่อเทียบกับโรงกลั่นในต่างประเทศ อันเป็นผลมาจากกฎเกณฑ์ หรือระบบภาษีของรัฐ (เช่นเงินผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษที่เก็บจากโรงกลั่น)

- (3) ยกเลิกการกำหนดราคา ณ โรงกลั่นและราคานำเข้าน้ำมันเตา และกำหนด
อัตราเงินกองทุนน้ำมันเตาที่นำเข้า ดังนี้
อัตราเงินกองทุนน้ำมันเตาที่นำเข้า = อัตราเงินกองทุนน้ำมันเตาที่ผลิตใน
ประเทศ + Surcharge
- (4) ผลิตรถยนต์อื่นที่พร้อมจะ ดำเนินตามขั้นตอนนี้ ก็ ให้ดำเนินการตามขั้นตอนใน
(1)-(3)

กลไกการทำงานของระบบควบคุมราคา (แผนภูมิที่ 3.2)

จากโครงสร้างราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงในระบบควบคุม ในหัวข้อ 2.2 ได้แก่

$$\text{ราคาขายปลีก} = \text{ราคา ณ โรงกลั่น/นำเข้า} + \text{ภาษี} + \text{กองทุนน้ำมัน} + \text{ค่าการตลาด}$$

ในระบบควบคุมนี้รัฐบาล จะทำการควบคุมราคาขายปลีกให้คงที่ ด้วยการกำหนดองค์ประกอบของ
โครงสร้างราคาเป็นดังนี้

องค์ประกอบ	การกำหนด
ราคา ณ โรงกลั่น/นำเข้า	กำหนดโดยคณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียม เปลี่ยนแปลงทุกสัปดาห์ ตามราคาสิงคโปร์
ภาษีสรรพสามิตและเทศบาล	เปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราว
กองทุนน้ำมัน	เปลี่ยนแปลงทุกสัปดาห์ โดยคณะกรรมการนโยบาย ปิโตรเลียม
ค่าการตลาด	คงที่ กำหนดโดยคณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียม นานๆ ครั้งจึงจะเปลี่ยน
ราคาขายปลีกใน กทม.	คำนวณโดยคณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน และประกาศโดยคณะกรรมการกลางกำหนดราคาสินค้า และป้องกันการผูกขาด
ค่าขนส่ง	เปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราว กรมการค้าภายในกำหนดเป็นเกณฑ์ให้จังหวัดพิจารณา กำหนดในระดับที่เหมาะสมเอง เปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราว

โดยมีการทำงานในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ก) ขั้นตอนการทำงานในการรักษาระดับราคาขายปลีก²

กรณีนี้รัฐบาลจะกำหนดให้ราคาขายปลีกคงที่ในระดับที่ต้องการในขณะที่ราคา ณ โรงกลั่นจะถูกปรับเปลี่ยนทุกๆ 7 วัน เพราะหากราคา ณ โรงกลั่นไม่เปลี่ยนแปลงไปตามราคาน้ำมันในตลาดโลก โรงกลั่นไม่สามารถรับภาวะขาดทุนได้ ก็จะไม่ทำการกลั่นน้ำมัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำมันในประเทศได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีหน้าที่ในการคำนวณหาราคาหน้าโรงกลั่นทุกสัปดาห์ และปรับเปลี่ยนตัวแปรอื่นๆ เพื่อรักษาระดับราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงในประเทศ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ก.1) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการคำนวณรายละเอียดราคาน้ำมันเชื้อเพลิง กรณีผลิตภัณฑ์จากโรงกลั่นในประเทศ รัฐบาลกำหนดให้ใช้ราคา ณ โรงกลั่นอิง กับราคา Singapore Postings ในอดีตเคยมีการเปลี่ยนแปลง การกำหนดราคา ณ โรงกลั่นหลายครั้ง บางครั้งใช้ราคา F.O.B. แต่ทางโรงกลั่นไม่ยินยอมต้องเปลี่ยนมาใช้ ราคา C.I.F. กรุงเทพฯ สำหรับราคาที่ใช้ครั้งสุดท้าย ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2532 รัฐบาลได้กำหนดราคา ณ โรงกลั่นเท่ากับราคา C.I.F./L ต่ำสุดที่กรุงเทพฯ ของผลิตภัณฑ์นำเข้าจากสิงคโปร์ ดังนั้นราคา ณ โรงกลั่นจึงเท่ากับราคา F.O.B. ต่ำสุด ของราคา ณ โรงกลั่น ในประเทศสิงคโปร์ในสัปดาห์ที่ผ่านมา (วันจันทร์-วันอาทิตย์) บวกด้วยค่าขนส่งจากสิงคโปร์ถึงกรุงเทพฯ รวมค่าเบี้ยประกันภัยในอัตรา 0.084 เปอร์เซ็นต์ ของราคา C&F* รวมค่าน้ำมันที่สูญหายและระเหยระหว่างขนส่ง ค่าขนส่งที่เสียเวลาของเรือใหญ่ ค่าล่วงเวลาศุลกากร

ก.2) เมื่อ สพช.คำนวณราคา ณ โรงกลั่น เรียบร้อย ก็นำเสนอคณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียม เพื่อพิจารณา แล้วจึงประกาศให้โรงกลั่นและผู้เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วกัน โดย คณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียม ประกอบไปด้วยตัวแทนจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับน้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆ ดังนี้

- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

* C&F ย่อมาจาก Cost and Freight หมายถึง ราคาสินค้า รวมค่าขนส่งสินค้าด้วย แต่ยังไม่รวมค่าประกันภัย

² วิชาผล จิระประดิษฐ์กุล. หัวหน้าฝ่ายราคาปิโตรเลียม, กองการปิโตรเลียม, สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2537.

- กรมการพลังงานทหาร
- สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
- การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)
- กรมสรรพากร
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
- กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน
- กรมโยธาธิการ
- กรมทรัพยากรธรณี
- กรมสรรพสามิต
- กรมบัญชีกลาง
- กรมทะเบียนการค้า
- กรมการค้าภายใน

ก.3) กรมบัญชีกลาง สังกัดกระทรวงการคลัง มีหน้าที่บริหารเงินกองทุนในรูปของบัญชี เพื่อรักษาระดับราคาขายปลีกให้คงที่ ในขณะที่ราคา ณ โรงกลั่นเปลี่ยนแปลง

- กรณีราคาน้ำมันในตลาดสิงคโปร์ลดลง ราคา ณ โรงกลั่นจะลดลงด้วย ในขณะที่ราคาขายปลีก และตัวแปรอื่นๆ คงที่ ดังนั้นโรงกลั่นมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินส่วนเกินให้แก่กรมบัญชีกลาง เพื่อเข้ากองทุนน้ำมัน
- กรณีราคาน้ำมันในตลาดสิงคโปร์สูงขึ้น ราคา ณ โรงกลั่นจะสูงขึ้นด้วย ในขณะที่ราคาขายปลีก และตัวแปรอื่นๆ คงที่ ดังนั้นกรมบัญชีกลางต้องส่งจ่ายเงินจากกองทุนน้ำมัน เพื่อชดเชยให้แก่โรงกลั่นน้ำมัน
- กรมบัญชีกลางมีหน้าที่รายงานระดับเงินในกองทุนน้ำมัน ให้คณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียม ทราบเสมอ

ก.4) กรณี กองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงเริ่มมีปัญหา คือ มีเงินอยู่ในกองทุนจำนวนน้อยหรือติดลบ คณะอนุกรรมการฯ จะต้องมีการประชุมหารือเพื่อแก้ไข โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

- นำเงินงบประมาณจากส่วนอื่นมา ชดเชยเข้ากองทุนไปก่อน (ทำให้กองทุนติดลบ)
 - ปรับ อัตราภาษี ใหม่
 - ปรับเปลี่ยน ค่าการตลาด
- คณะอนุกรรมการฯ จะปรับเปลี่ยนตัวแปรต่างตามความเหมาะสม ของสภาพเศรษฐกิจและการเมืองในขณะนั้น เพื่อรักษาระดับราคาขายปลีกไว้

ข) ขั้นตอนการปรับราคาขายปลิมน้ำมันเชื้อเพลิงในระบบควบคุมราคา(แผนภูมิที่ 3.3) เมื่อราคาน้ำมันในตลาดโลกเปลี่ยนแปลงไปมาก ตัวแปรต่างๆ (ในหัวข้อ ก.4)

ไม่สามารถพยุงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ได้อีก คณะอนุกรรมการฯไม่สามารถจะทำหน้าที่ในการควบคุมราคาต่อไปได้ ก็จะมีการเสนอขอให้ปรับราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ตามขั้นตอนดังนี้

ข. 1) สทช. ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น ราคาน้ำมันทั้งใน และต่างประเทศ ภาวะเศรษฐกิจ ภาวะเงินเฟ้อ ฯลฯ และทำการวิเคราะห์ เพื่อเสนอขอปรับเปลี่ยน ราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ต่อคณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน

ข. 2) คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน จะทำการประชุมเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง หากที่ประชุมมีมติเห็นชอบด้วย ก็จะนำเรื่องเสนอต่อ คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (คณะกรรมการกลาง)

โดย คณะกรรมการกำกับการปรับราคาน้ำมัน มีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่

ดังต่อไปนี้

- | | |
|--|----------------------------|
| - เลขานุการคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ | ประธาน |
| - ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง | กรรมการ |
| - ผู้แทนกรมบัญชีกลาง | กรรมการ |
| - ผู้แทนกรมการค้าภายใน | กรรมการ |
| - ผู้แทนกรมทะเบียนการค้า | กรรมการ |
| - ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย | กรรมการ |
| - ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ | กรรมการและเลขานุการ |
| - ผู้แทนกรมการค้าภายใน | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |

ข. 3) คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (คณะกรรมการกลาง) ซึ่งจะประกอบไปด้วยรัฐมนตรีในกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับน้ำมัน โดยมิใช่รัฐมนตรีเป็นประธาน ดังนั้นหากที่ประชุมมีมติเห็นชอบว่าควรขึ้นราคาขายปลีกได้นั้น ถือเป็นมติคณะรัฐมนตรี (ครม.) ให้ประกาศใช้ได้

โดย คณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ มีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- | | |
|-------------------|-----------|
| - นายกรัฐมนตรี | ประธาน |
| - รองนายกรัฐมนตรี | รองประธาน |

- รองนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
- รองนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
- รองนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
- รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
- ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
- เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา	กรรมการ
- เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการ
- ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ
- อธิบดีกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน	กรรมการ
- เลขาธิการคณะกรรมการนโยบายพลังงาน	กรรมการ

ข.4) คณะกรรมการกลางกำหนดราคาลินค้าและป้องกันการผูกขาด มีหน้าที่ประกาศราคาขายปลีก ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ประกาศราคาขายปลีก ในเขตภูมิภาค การประกาศราคาขายปลีกที่ปรับใหม่แต่ละครั้ง วันที่จะประกาศถือเป็นความลับ จะมีเพียงผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพียงไม่กี่คนที่ทราบ มิฉะนั้นอาจมีการเก็งกำไรจากการขึ้นราคาน้ำมันโดยกักเก็บน้ำมันไว้ขายในราคาแพง

ข.5) กรมทะเบียนการค้า มีหน้าที่ตรวจสอบต็อกน้ำมันของผู้ค้าน้ำมัน ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนในภูมิภาค กระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ไปตรวจสอบต็อกน้ำมันงานในชั้นตอนนี้ เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ โดยริเริ่มตรวจสอบปริมาณน้ำมันสุทธิ เมื่อมีการกำหนดราคาขายปลีกเพิ่มขึ้นทุก

ครั้ง ผู้ค้าน้ำมันต้องไม่จ่ายน้ำมันออกจากคลังน้ำมันจนกว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายว่าด้วยน้ำมันเชื้อเพลิง จะได้ทำการตรวจสอบปริมาณน้ำมันเชื้อเพลิงที่เหลืออยู่ภายในเวลา 24.00 น. ของวันก่อนวันที่ราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ที่กำหนดเพิ่มขึ้นใหม่ใช้บังคับ ทั้งนี้ให้ผู้ค้าน้ำมันแจ้งปริมาณน้ำมันเชื้อเพลิงต่อ กองชั่งตวงวัดกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ โดยให้หักปริมาณสำรองตามกฎหมายแยกต่างหาก และเมื่อมีการประกาศราคาขายปลีกเพิ่มขึ้นทุกครั้ง ให้กรมทะเบียนการค้า แจ้งให้ผู้ค้าน้ำมันส่งเงินเข้ากองทุนเท่ากับ ปริมาณน้ำมันคงเหลือสุทธิ คูณด้วยส่วนต่างของราคาที่เพิ่มขึ้นจากราคาเดิม เข้ากองทุนฯ ใน 90 วัน นับแต่วันที่ประกาศขึ้นราคาขายปลีก

- ข.6) กรมการค้าภายใน และ สพช. มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้สถานีบริการน้ำมันในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลขายน้ำมันตาม ราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงที่ประกาศไว้ ส่วนในเขตภูมิภาคให้ พาณิชย์จังหวัดเป็นผู้ดูแล

กลไกการปรับราคาขายปลีกในระบบราคาน้ำมันลอยตัว

น้ำมันเบนซิน ก๊าด ดีเซล และเตา ในปัจจุบันใช้ระบบราคาน้ำมันที่ "ลอยตัวเต็มที่" คือ ไม่มีการกำหนดราคา ณ โรงกลั่น ราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น ค่าการตลาดหรือราคาขายปลีก จากรัฐบาล แต่หลังจากมีการนำระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม มาใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2535 รัฐบาล ได้ลดภาษีสรรพสามิตน้ำมันให้ต่ำลง เพื่อให้ภาระภาษีน้ำมันเท่าเดิม ทั้งนี้เพื่อมิให้การนำระบบภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้ มีผลกระทบต่อ ราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง โดยโครงสร้างราคาน้ำมันมีองค์ประกอบดังนี้

ราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น	=	ราคา ณ โรงกลั่น + ภาษีสรรพสามิต + ภาษีเทศบาล
		+ กองทุนน้ำมัน + กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน
		+ ภาษีมูลค่าเพิ่ม
ราคาขายปลีก	=	ราคาขายส่งหน้าโรงกลั่น + ค่าการตลาด + ภาษีมูลค่าเพิ่ม

ในกรณีของผลิตภัณฑ์น้ำมันที่นำเข้ามาจะต้องชำระอากรขาเข้าด้วย การกำหนดองค์ประกอบของโครงสร้างราคาเป็น ดังนี้

องค์ประกอบ	การกำหนด
ราคา ณ โรงกลั่น/นำเข้า	กำหนดโดยโรงกลั่นแต่ละโรงโดยราคาจะเปลี่ยนแปลงตามราคาในตลาดจรเป็นหลักบวกกับอากรขาเข้า
ภาษีสรรพสามิตและภาษีเทศบาล กองทุนน้ำมัน	กำหนดโดยรัฐ เปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราว กำหนดเป็นค่าคงที่ เปลี่ยนแปลงเป็นครั้งคราว โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ชำระเงินกองทุนน้ำมัน 3 สต./ลิตร ในบางกรณีมีการชดเชยเป็นพิเศษแก่ผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย
กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน	กำหนดเป็นค่าคงที่ เท่ากับ 7 สต./ลิตร โดยเริ่มเก็บตั้งแต่ 1 พ.ย.2535 ตามอำนาจตาม พรบ.การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ.2535
ภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าการตลาด ราคาขายปลีก	7 เปอร์เซ็นต์ ของราคา (ซึ่งยังไม่รวมภาษี) กำหนดโดยผู้ค้าน้ำมันแต่ละราย กำหนดโดยผู้ค้าน้ำมันแต่ละราย โดยสถาบันบริการต้องแสดงป้ายราคาที่ชัดเจนตามขนาดที่ทางราชการกำหนด ผู้ค้าน้ำมันต้องแจ้งการเปลี่ยนแปลงราคาให้สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) ทราบทางโทรสารก่อนการเปลี่ยนแปลงราคา 6 ชั่วโมงและสถาบันบริการทุกแห่งต้องรายงานราคาทุกเดือนแก่พาณิชย์จังหวัด เพื่อรายงานต่อไปให้ สพช.

หลังจาก ยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันแล้ว กองทุนน้ำมันจึงมีความจำเป็นน้อยลง ประกอบกับมีเงินเหลือในกองทุนประมาณ 8,000 ล้านบาท ดังนั้นเมื่อเดือน ก.ย.-ต.ค.2535 จึงให้มีการโอนเงินจำนวน 4,500 ล้านบาท ให้แก่กองทุนสิ่งแวดล้อม และจำนวน 1,500 ล้านบาท แก่กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน และยังมีการเก็บเงินเข้ากองทุน จำนวนหนึ่งเพื่อนำมาชดเชยราคาก๊าซปิโตรเลียมเหลว

ขั้นตอนการปรับราคาขายปลีกในระบบราคาน้ำมันลอยตัว (แผนภูมิที่ 3.4)

- 1) เมื่อราคาน้ำมันในตลาดสิงคโปร์เปลี่ยนแปลง โรงกลั่นในประเทศไทยจะปรับเปลี่ยนราคาไปตามราคาน้ำมันตลาดโลก โดยโรงกลั่นเป็นผู้ตัดสินใจเอง
- 2) ภาษีสรรพสามิต ภาษีเทศบาล กองทุนน้ำมัน และกองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์-

พลังงาน จะถูกกำหนดให้มีอัตราคงที่ โดยคณะกรรมการนโยบายปิโตรเลียม ซึ่งปัจจุบัน ได้เปลี่ยนเป็นคณะกรรมการพิจารณานโยบายพลังงาน(กพง.)

- 3) ผู้ค้าน้ำมันจะสามารถกำหนดราคาขายปลีกของตนเอง โดยเปลี่ยนแปลงไปตามต้นทุนน้ำมันที่ตนได้ซื้อมา และสามารถกำหนดค่าการตลาดเอง โดยแข่งขันกันระหว่างผู้ค้าน้ำมัน
- 4) กรมการค้าภายใน และ สพช. มีหน้าที่ควบคุมระดับราคา และค่าการตลาด ว่าเหมาะสมหรือไม่ (โดย สพช. จะมีการคำนวณค่าการตลาดที่เหมาะสมไว้ในระดับหนึ่ง) หากมีการรวมตัวกันเพื่อขายน้ำมันในราคาสูง จะมีการตัดเตือนและลงโทษในที่สุด ส่วนในภูมิภาค พาณิชย์จังหวัดเป็นผู้ดูแล และรายงานผลมาให้ สพช.

การหลุดพ้นจากการเมืองของราคาน้ำมันขายปลีก

รัฐบาลได้พยายาม ที่จะแยกการกำหนดราคาน้ำมัน ออกจากการตัดสินใจทางการเมือง มาโดยตลอด ดังจะเห็นได้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า จะดำเนินการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมัน เพื่อให้การกำหนดราคาเป็นไปตามสภาวะตลาด และต้นทุนที่แท้จริง ซึ่งรัฐบาลก็ได้เร่งดำเนินการที่จะสร้างกลไก ในการปรับราคาใหม่ ให้การปรับราคาเป็นไปโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องผ่านการตัดสินใจทางการเมือง และในที่สุดรัฐบาลได้ประกาศใช้ระบบราคาน้ำมันลอยตัวเต็มที่ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2534

หลังจากมีการใช้ระบบราคาน้ำมันลอยตัว จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนราคาน้ำมันเชื้อเพลิงนั้น ผู้ค้าน้ำมันและโรงกลั่นสามารถแข่งขันกันกำหนดราคาหน้าโรงกลั่น และราคาขายปลีกได้เอง โดยไม่ต้องมีการควบคุมราคาหรือขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ราคาน้ำมันมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งขึ้นตามต้นทุนที่แท้จริง ต่างจากในระบบการควบคุมราคาน้ำมันแบบเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันในแต่ละครั้งจะใช้ระยะเวลาานานมาก บางครั้งเป็นเวลา 1-2 ปี กว่าจะมีการปรับเปลี่ยนราคาในขณะที่ราคาน้ำมันตลาดโลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ยังต้องอาศัยบุคคลากรจำนวนมากในการดำเนินการและควบคุมราคาขายปลีก เช่น การบริหารกองทุนน้ำมัน การตรวจสอบสต็อกน้ำมัน ฯลฯ ส่วนในระบบราคาน้ำมันลอยตัว ราคาขายปลีกน้ำมันสำเร็จรูปจะเปลี่ยนแปลงไปตามต้นทุนและสภาวะตลาดในขณะนั้น โดยทั่วไป ราคาขายปลีกน้ำมันสำเร็จรูปในประเทศจะเปลี่ยนแปลงตามราคาหน้าโรงกลั่น ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราคาน้ำมันในตลาดสิงคโปร์ แต่การเปลี่ยนแปลงราคาภายในประเทศอาจช้ากว่าราคาน้ำมันในตลาดสิงคโปร์ประมาณ 3 สัปดาห์ เนื่องจากการระบายน้ำมันคงเหลือของโรงกลั่นน้ำมัน ผู้ค้าน้ำมัน และสถานีบริการ ซึ่งมีน้ำมันคงเหลือราคาเก่าที่ต้องจำหน่ายให้หมดไปก่อน อีกทั้งกว่า



น้ำมันดิบจะขนส่งถึงโรงกลั่นต้องใช้เวลาเดินทาง ทำให้ราคาไม่ได้ปรับลดลงทันที โดยใช้ระยะเวลาสำหรับโรงกลั่นน้ำมันในการระบายน้ำมัน ประมาณ 7 วัน, 7 วันสำหรับ ผู้ค้าน้ำมัน และอีกประมาณ 3-7 วันสำหรับสถานีบริการ คิดรวมเป็น 17-21 วัน จึงจะเห็นได้ว่าราคาน้ำมันในตลาดสิงคโปร์ปรับตัวลดลงแล้วประมาณ 3 สัปดาห์ ราคาขายปลีกในประเทศไทยจึงจะปรับลดลงมา

การติดตามดูแลการกำหนดราคาน้ำมันเชื้อเพลิง

แม้จะมีการยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงแล้ว แต่รัฐก็ได้ปล่อยให้ผู้ค้าน้ำมัน กำหนดราคาขายปลีกและค่าการตลาดโดยไม่สมเหตุสมผล คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2536 ให้มีการกำกับดูแลการกำหนดราคาขายปลีก ของสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงทั่วประเทศ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ดังนี้

1) การรักษาระดับราคา ให้ ปตท. และบริษัทบางจาก ทำหน้าที่แทรกแซงตลาด เป็นผู้นำทางด้านราคา เพื่อให้ใช้ราคาของปตท. เป็นเกณฑ์ และป้องกันไม่ให้ผู้ค้าน้ำมันรายอื่นกำหนดราคาขายปลีกสูงเกินไป อีกทั้งอาศัยกลไกของปตท. และบางจาก ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในการปรับราคาให้เร็วขึ้น และให้ปตท., บางจาก และผู้ค้าน้ำมันสอดส่องดูแล มิให้สถานีบริการที่แสดงเครื่องหมายการค้าของตน กำหนดราคาสูงกว่าที่ผู้ค้าน้ำมันกำหนด และนอกจากนี้ให้ปตท. เร่งขยายสถานีบริการในท้องที่ห่างไกล โดยกระจายให้ครบทุกอำเภอทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ในการรักษาระดับราคาให้ทั่วถึงทุกท้องที่

2) การรับแจ้งราคา ให้พาณิชย์จังหวัดแจ้งราคาขายปลีกของสถานีบริการน้ำมันในจังหวัดของตน (ซึ่งสถานีบริการน้ำมันมีหน้าที่ต้องรายงาน ณ วันที่ 15 ของทุกเดือนต่อพาณิชย์จังหวัด) ต่อ สทช. โดยเร็วที่สุด อย่างสม่ำเสมอและเคร่งครัด เพื่อ สทช. จะใช้วิเคราะห์และประเมินการเคลื่อนไหวของราคาขายปลีกและค่าการตลาดต่อไป

3) การติดตามราคา กำหนดให้จังหวัดสอดส่องดูแลสถานีบริการน้ำมันในจังหวัดนั้นๆ ดังนี้

- 3.1) ให้จังหวัดดูแลให้สถานีบริการทุกแห่ง ติดป้ายแสดงราคาขายปลีกหน้าสถานีบริการอย่างชัดเจนตามที่รัฐกำหนด
- 3.2) ให้จังหวัดตรวจสอบสถานีบริการน้ำมันให้มี การกำหนดราคาขายปลีกที่หว่านง่าย ซึ่งเป็นราคาที่ขายจริงกับราคาที่ติดประกาศหน้าสถานีบริการ ให้ตรงกันอย่างสม่ำเสมอ

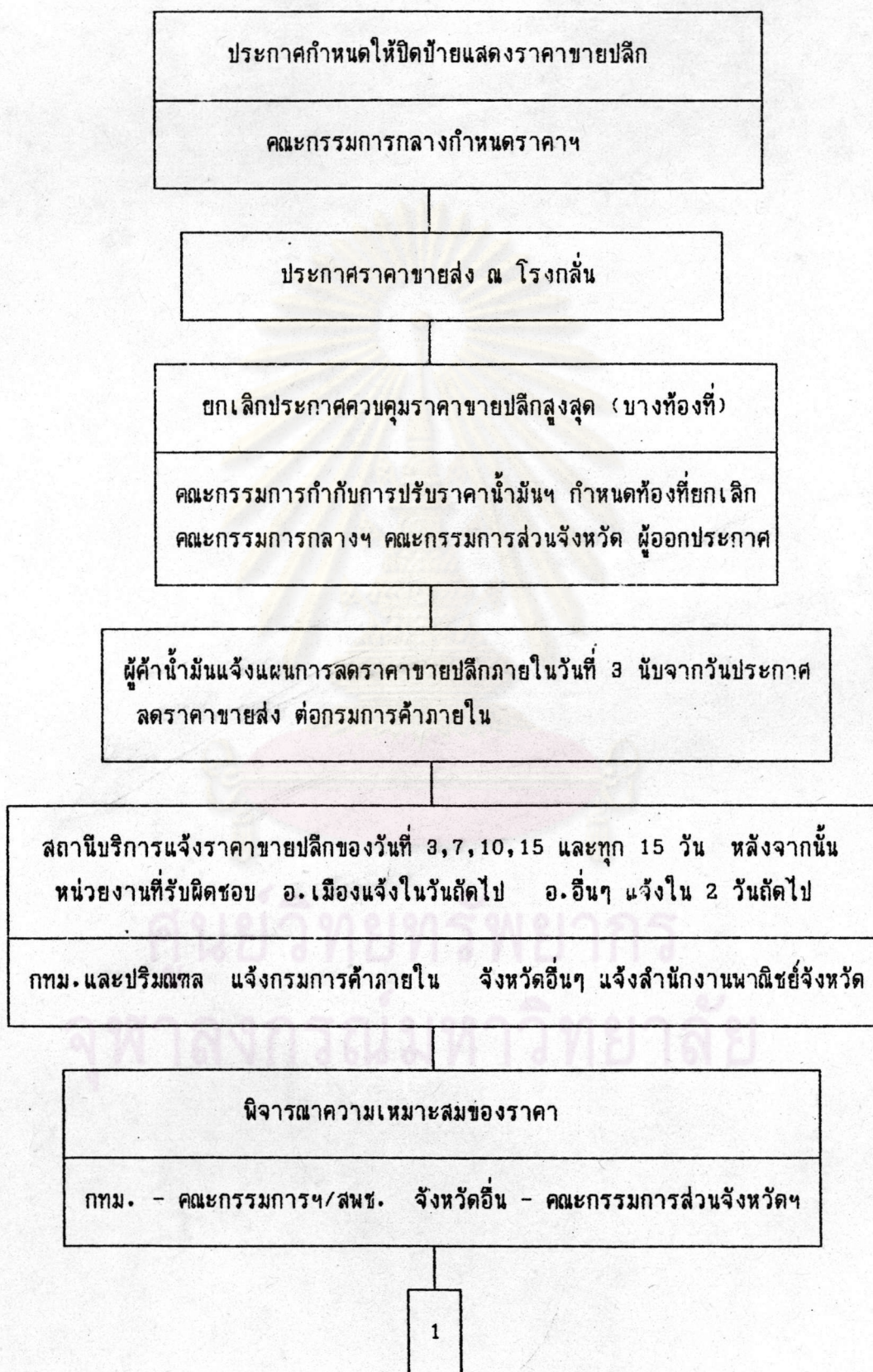
- 3.3) ให้จังหวัดดูแลมิให้สถานีบริการน้ำมันกำหนด ราคาขายปลีกสูงเกินเหมาะสม โดยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าระดับราคาสูงเกินเหมาะสมหรือไม่ ให้ดูจาก
- (ก) การเปรียบเทียบราคา กับราคาของสถานีบริการของ ปตท. ช้างเคียง โดยความแตกต่างของราคาไม่ควรเกิน 20 สตางค์/ลิตร เว้นแต่น้ำมันที่ผู้ค้ากำหนดคุณภาพแตกต่างไปจากปกติ เช่น มีค่าออกเทนสูงกว่า ซึ่งจะทำให้ราคาสูงกว่า ปตท. มากกว่าปกติได้
 - (ข) ในกรณีพื้นที่บริเวณนั้นไม่มีสถานีบริการของปตท. ให้ใช้ราคาของสถานีบริการ ปตท. ที่ใกล้ที่สุด โดยรวมค่าขนส่งเข้าไปในราคาที่จะใช้เปรียบเทียบ
 - (ค) ให้ใช้ราคาของบริษัทน้ำมันในกทม. ที่ผู้ค้าน้ำมันแจ้งให้ทราบ ขวดด้วยค่าขนส่งตามบัญชี ซึ่งสนช. จะแจ้งให้ทราบเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา โดยราคาขายปลีกของสถานีบริการ ไม่ควรสูงกว่าเกณฑ์กลางเกิน 20 สตางค์/ลิตร
- 3.4) หากราคาขายปลีกของสถานีบริการ เกินความเหมาะสมให้จังหวัดรายงานให้ กรมการค้าภายใน และ สนช. ทราบ

นอกจากนี้ให้ สนช. กรมการค้าภายใน และจังหวัดติดตามสถานการณ์แข่งขันในตลาดน้ำมันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ไม่มีการกระจายของสถานีบริการพอเพียง

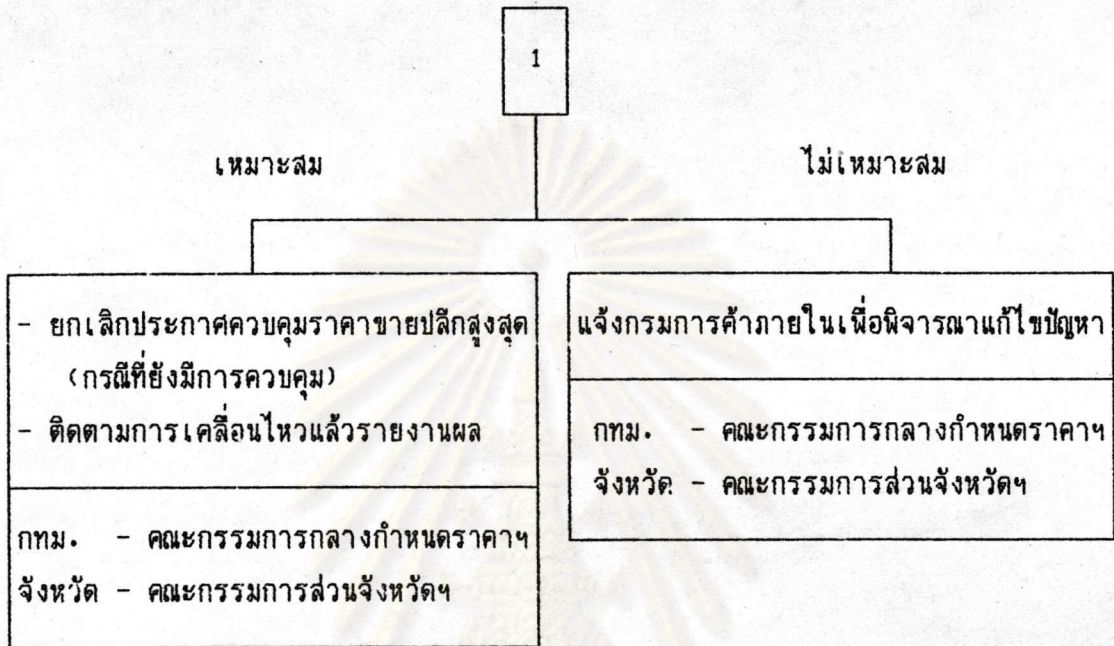
4) การดำเนินการ หากพบว่าสถานีบริการกำหนดราคาขายปลีกสูงเกินควร ให้ผู้ค้าน้ำมันที่เป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า แก้ไขปัญหาหรือให้ ปตท. แทรกแข่งราคา หากไม่สามารถแก้ไขได้ ให้คณะกรรมการส่วนจังหวัดกำหนดราคาลินค้าและป้องกันการผูกขาด นิยามแก้ไข โดยใช้อำนาจตามกฎหมาย

หลักเกณฑ์ที่สำคัญ ก็คือ หน่วยงานของรัฐจะทำหน้าที่ในการกำกับดูแลให้มีการกำหนดราคา และการแข่งขันอย่างเป็นธรรม และจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว จนกลายเป็นการควบคุม เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น คงไม่เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและประชาชนโดยรวม

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันเชื้อเพลิง

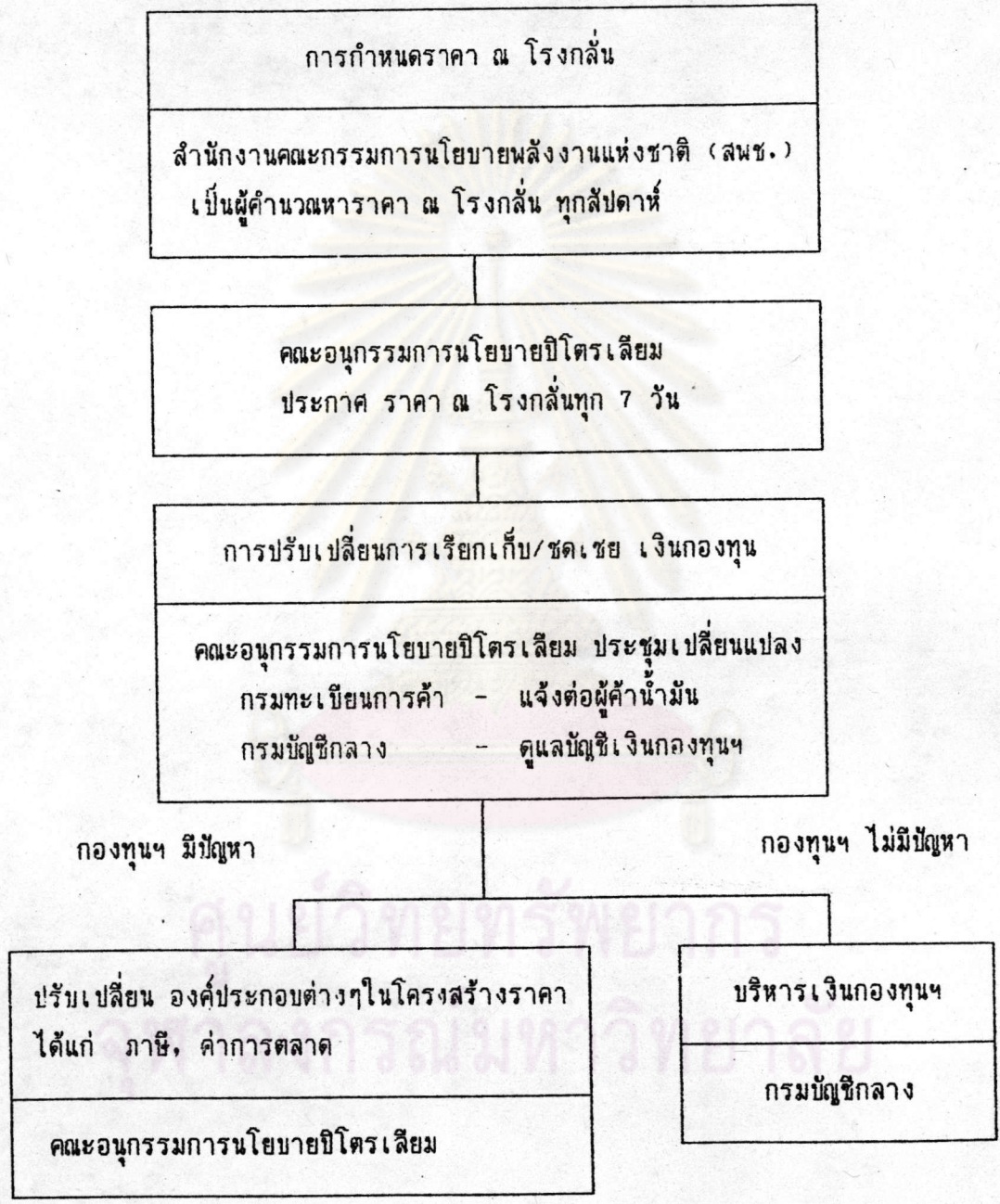


แผนภูมิที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันเชื้อเพลิง (ต่อ)

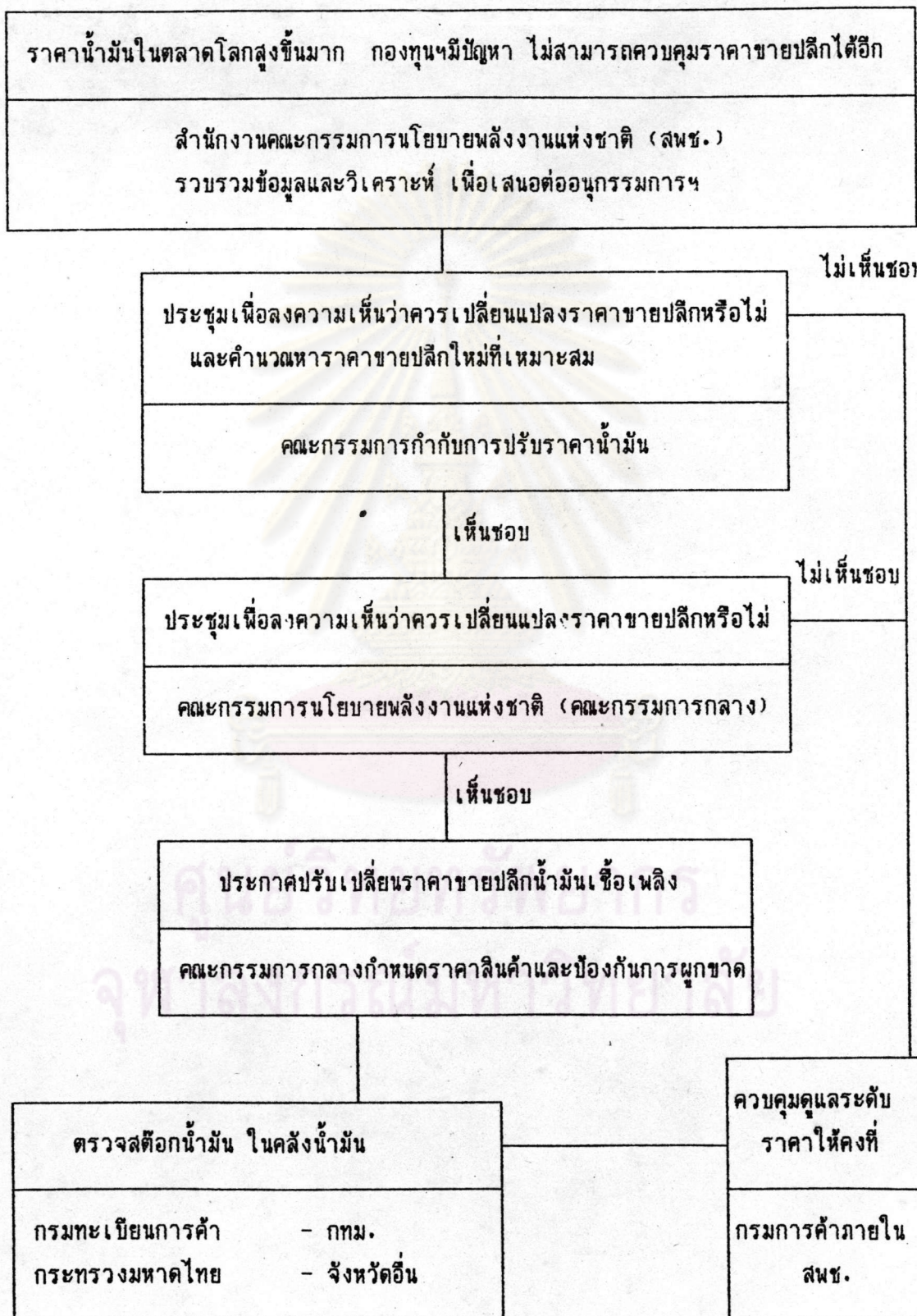


ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงขั้นตอนการทำงานในการรักษาระดับราคาขายปลีก ในระบบควบคุมราคา



แผนภูมิที่ 3.3 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ในระบบควบคุมราคา



แผนภูมิที่ 3.4 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง
ในระบบราคาน้ำมันลอยตัว

